

ἐτι αἰδοῦση, ἔνθα πρὸς ἐπταετίας ἐτέθησαν αἱ βάσεις τοῦ ἐν Ἀνατολῇ καθεστώτος, διανεμόνται νῦν ἀδορύτως οἱ κραταίοι τῆς γῆς ὑδεσπότους ἐκτάσεις, καθ' ὃν τρόπον ἀφγοῦνται τὸ πρᾶγμα αἱ ἐφημερίδες, εἰς ἃς καὶ Σε παραπέμπω, φιλότῃ μου, ἀπαυδήσασα ἐκ τῆς ἀφρικανικῆς ταύτης ἐκδρομῆς μου καὶ μὴ εὐρίσκουσα ἀνὰ τὰς ἐρήμους δημοσιογραφικὴν δάφνην.

Ἡ ἀπὸ τινος περὶ *αὐτοκινήτων τραπεζῶν* πολλοὺς παρ' ὑμῖν διασχολοῦσα φήμη καὶ πειραματικὴ τοῦ πράγματος ἐξέτασις ἔδωκέ μοι ἀφορμὴν εἰς περισυλλογὴν ὀλίγων τινῶν περὶ *πνευματισμοῦ* σημειώσεων, ὡς ἐπιλόγου τῆς χαριεστάτης διατριβῆς τοῦ κ. Ἰ. Σκυλίσης καὶ εἰσαγωγῆς εἰς διεξοδικωτέραν τοῦ κ. Α. Ρ. Ραγκαβῆ μελέτην, ἣν ἡ *Κλειὼ* προσεχῶς θέλει δημοσιεύσει.

Φαίνεται ὅτι καὶ ὁ *πνευματισμός*, πάσης ἄλλως ἐπιστημονικῆς βάσεως στερούμενος, ἔμελλεν ἐπὶ τέλους, περιπεσὼν εἰς τὰς χεῖρας τῶν ταχυδακτυλογράφων, νὰ ἀπαγομνωθῇ ὅλης τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐπιπλάστου αἰγλης του. Πρὸ πολλῶν ἐτῶν πολυάριθμοι φιλόσοφοι, φυσιοδίφαι καὶ ἱατροὶ διεκίρουν, ὅτι τὰ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως γνωστὰ αὐτοῖς καταστάματα πειράματα τῶν *πνευματιστῶν* δὲν εἶνε δυνατόν νὰ γίνωσιν ἀντικείμενα ἐπιστημονικῆς ἐρευνῆς, μὴ ἐχούσης οὔτε ἀφορμὴν, οὔτε τὰ μέσα καὶ τὴν δύναμιν πρὸς ἐξήγησιν τῶν ὑποτιθεμένων ἐκείνων φαινομένων. Ἐκείνος μόνον ὁ φυσιοδίφης, ὅστις κατὰ τύχην θὰ ἦτον ἐξ ἴσου ἐπιτήδειος καὶ εὐφυῆς ταχυδακτυλογράφος, θὰ κατώρθων νὰ ἄρῃ τὸν περικαλύπτοντα τὸν πνευματισμὸν πέπλον καὶ ν' ἀποκαλύψῃ τὰ μυστήρια αὐτοῦ.

Μετ' ἀλληλοδιαδόχους ἤττας οἱ πνευματισταὶ περιορίσθησαν βαθμυδὸν εἰς στενωτέρους κύκλους, ἐὰν δὲ ἔμειναν ἐνιαχοῦ λείψανα τοιαῦτα τῆς θαυματουργικῆς ταύτης τέχνης, σημαίνει ὅτι οἱ νεκρομάντις οὗτοι εἶνε προνομισμένοι δι' ἐκτάκτου ταχυδακτυλογρικῆς ἱκανότητος. Δὲν εἶνε λοιπὸν ἀπορον, ἂν εἰς Slade κατώρθωσεν ἐν τοῖς ἡμετέροις ἀκόμη χρόνοις νὰ κινήσῃ τὸν θαυμασμὸν οὐκ ὀλίγων γηραιῶν καθηγητῶν τῆς Λειψίας καὶ νὰ ὠδήγησιν τὸν ἀποθανόντα περιώνυμον μὲν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκκεντρικὸν καθηγ. Zöllner εἰς τὴν παραδοχὴν τετάρτης διαστάσεως. Μετὰ τὰ τέως γινόμενα πειράματα εἶνε ἀδύνατον πλέον νὰ κινήθῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινῶς τὸσον, ὅσον ἐγένετο κατὰ τὸ 1870. Καὶ ἐν τούτοις ὑπάρχουσιν ἐτι πανταχοῦ σκληροτράχηλοι πνευματισταὶ καὶ πολυάριθμοι σύλλογοι ἐξοριστῶν, δὲν εἶνε δὲ δύσκολον νὰ ὀρίσῃ τις τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ ἄτομα, ἐξ ὧν ἀποτελοῦνται. Τὸ μέγιστον αὐτῶν μέρος εἶνε γυναικες πάσης ἡλικίας, ὁ δὲ κορμὸς ἀποτελεῖται ἐκ βαλαντιοτόμων ἀποστόλων καὶ ἐκ ποικίλου ὄχλου ἡτατημένων. Μεταξὺ τῶν τελευταίων τούτων ὑπάρχουσι τῷ ὄντι πολλὰ ψυχὰι ἀνάγκην παρηγορίας ἔχουσαι καὶ ἰδέας πρωτοτύπους καὶ ἀσαφεῖς, ἐτι περισσότεραι συγκεχυμέναι κεφαλαί, ἀκριτοὶ καὶ φαντασιώδεις φύσεις μεθ' ἡδονῆς ἀπατᾶσαι ἑαυτάς, ἀποτυφλούμεναι ὑπὸ τῶν ὑποτιθεμένων ἐπιστημονικῶν θεωριῶν τοῦ πνευματισμοῦ καὶ ἐν τῇ διαρκῇ ἐξαφιν γλιγομένη εὐπιστίᾳ τῶν ἀνεγόμενων νὰ διαφθεῖρηται καὶ τὸ ὑπόλοιπον τῆς καλαισθησίας τῶν διὰ τῆς ἀηδοῦς χυδαίουτος καὶ ἀποτροπαίου ἡλιθιότητος τῶν πάντοτε θεατρικῶς γινόμενων πειραμάτων τῶν πνευματιστῶν. Ὁ ταχυδακτυλογρὸς λέγει ἀπροκαλύπτως, ὅτι ἐξασκεῖ τέχνην, ἣν μετὰ κόπου ἐξέμαθε καὶ δι' ἧς ἐλπίζει ν' ἀποκτήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα, ὁ πνευματιστὴς τοῦναντίον προσπαθεῖ ἔχων τὸν αὐτὸν ἀργυρολογικὸν σκοπὸν νὰ περιβάλλῃ ἑαυτὸν διὰ τῆς αἰγλης τοῦ μυστηριώδους καὶ ὑπερφυσικοῦ.

Ἀπὸ τῶν ταχυδακτυλογρῶν μεταβαίνουσα εἰς τοὺς ποιητὰς καὶ ζωγράφους ὁδηγῶ τὴν προσοχὴν Σου εἰς τὴν λαμπρὰν εἰκόνα τῆς *Ἰριγενείας ἐν Ταυρίδι* ὑπὸ Ἐδμόνδου Κανάλδ. Ἡ μορφή τῆς Ἰριγενείας τοῦ Γκαῖτε παντοίων καλλιτεχνημάτων παραστάσεις παρέσχεν εἰς τὴν φαντασίαν τῶν τεχνιτῶν, ἐλεγκόντων ἰδιαζόντως τὴν στιγμὴν, καθ' ἣν μονήρης ἡ ἰέρεια τῆς Ἀρτέμιδος παρὰ τὴν αὐτὴν ἐνδυμεῖται μετὰ πόθου τὴν πατρίδα. Ἐν τῷ σκιερῷ τῆς θαλάσσης ὕμῳ ἀνυψοῦται ὁ ναὸς τῆς θεᾶς καὶ περὶ αὐτὸν μεγαλοπρεπεῖς κυπάρισσοι καθιστῶσι πλήρως μυστηρίου τὸ ρωμαντικὸν τοῦ μύθου λυκόφως. Τοὺς ὠραίους στίχους τοῦ Γκαῖτε, ὡς συντελοῦντας εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀπὸ τῆς εἰκόνης ἐντυπώσεως τοῦ βλέποντος αὐτὴν, παραθέτω κατὰ τὴν λαμπρὰν μετάφρασιν τοῦ κ. Ἀλεξάνδρου Ρ. Ραγκαβῆ:

„ξένη μένω πάντοτε·

ὁ πόντος μὲ χωρίζει τῶν φιλάτων μου·
μακρὰς ἡμέρας ἴσταμαι εἰς τὴν ἀκτὴν,
καὶ ἡ ψυχὴ μου τὴν Ἑλλάδα μου ζητεῖ·
Ἄλλ' εἰς τοὺς στεναγμούς μου ἀποκρίνεται
τὸ κύμα τοῦ πελάγους τὸ βαρὺγδοῦπον.
Οὐαὶ τῷ ὅστις τῶν γονέων του μακρὰν,
τῶν ἀδελφῶν, ζῇ μόνος! Εἰς τὰ χεῖλη του
συντριβ' ἡ λύπη τῆς ζωῆς τὴν κύλινκα·
μακρὰν φοιτᾷ πάντοτε αἱ φροντίδες του
πρὸς τοῦ πατρὸς τοὺς οἴκους, ὅπου τ' οὐρανοῦ

ὁ ἥλιος τὸ πρῶτον τῷ ἡνέωξε
τὴν ἔκτασιν, καὶ ὅπου ἐν ταῖς παιδιαῖς
ἐμῆλικας συνῆπτον οἱ γλυκεῖς δεσμοί.“

Ἀπὸ τῆς ἀρχαίης γαλήνης, ἣν ἀποπνέει πᾶν καλλιτέχνημα ἀναπαριστῶν σκηνὰς τῆς ἑλληνικῆς μυθολογίας, ἀποσπώμενον δὲν μεταπίπτει τὸ βλέμμα τοῦ ἑλλήνος ἀναγνώστου ὡς εἰς ξένον θέαμα, ὅσῳκις ἡ χριστιανικὴ ζωγραφικὴ τὰς πρωτογενεῖς μάλιστα τῆς θρησκείας ἡμῶν καὶ ποιητικαυτάτας σκηνογραφίας ἀνέλισση. Ἡ πολλαχῶς τὸ νέον θρησκευμα ἐξυπηρετήσασα ἑλληνικὴ παράδοσις καὶ γλῶσσα δικαίως παρέχει εἰς πᾶσαν ἐνδοσυϊδῇ κάρδιαν ποικίλα δέληττα συνειρμῶ τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου κόσμου, ἐφ' ὅσον δικαιολογῇ τοῦτο ἡ ἀνθρωπινωτέρα τῶν γλωσσῶν καὶ ἡ θειότερα τῶν θρησκειῶν. Ὁ χαριετισμὸς τῶν ἀγγέλων πρὸς τοὺς ποιμένας, ἡ ἐπιβλητικὴς κατανυκτικὴ ἐκείνη τῶν οὐρανίων ὠδὴ: „*Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία*“ εἶνε οἰκισιότερα καὶ τῶν λυρικωτέρων τῆς ἀρχαυότητος τόνων εἰς τὴν συγκινουμένην ἡμῶν καρδίαν, ἀφ' οὗ διὰ ταύτης εὐηγγελίσθη το ὑψηλότερον τῶν διδασμάτων, ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Ταύτην δὲ τοῦ χαριετισμοῦ τὴν στιγμὴν προσεπάθησεν ὁ καλλιτέχνης ν' ἀποτυπώσῃ ἐν τῇ *Γεννήσει τοῦ Χριστοῦ*, ἐξαισίου ὄντως καλλιτεχνήματι, ὅπερ συνδυάζει, κατὰ τὴν γνώμην τῶν πρώτων ἐν Βερολίῳ αὐτοπτῶν αὐτοῦ τεχνοκριτῶν, τὴν ἐπιτυχίαν ἀμιμήτου εὐρυθμίας καὶ ὑπερφουῶς ἅμα ἐπιβολῆς.

Ἄλλ' ἤθελες μεμφιμοίρως δῆξαι τὰ χεῖλη, ἂν φυλλομετροῦσα τὴν *Κλειὼ* οὐδὲν εὐρισκας ἐν αὐτῇ οὔτε ὑπάρχον οὔτε λεγόμενον περὶ ἑλλήνων καλλιτεχνῶν, καὶ δικαίως ἐπαναλάβει παλαιὰ Σου παράπονα περὶ τῆς τύχης ἡμῶν, καταδεδικασμένων νὰ θαυμάζωμεν μόνον τῶν ἀλλογενῶν τ' ἀριστοτεχνήματα, ἐφ' ὅσον οὐδὲν ἡμεῖς οἱ νεώτεροι ἐν τῇ τέχνῃ πρὸς ἐπίδειξιν ἔχομεν. Θάρρει ἐν τούτοις, φιλότῃ μου, διότι ἀπὸ τινος δικαιούμεθα μεγαλοφώνως ν' ἀναγινώσκωμεν τὴν φιλελληνικὴν ἐκείνην προφητείαν τοῦ Σατοβριάνδου, καθ' ὃν πιδανῶς ἡμέραν τινὸς πολλὰ θά διδάξωμεν τοὺς παρ' ὧν νῦν διδασκόμεθα. Ἡ πλήρης χάριτος ἑλληνικῆς μικρὰ τῶν μικρῶν παθημάτων εἰκὼν εἶνε ἔργον τοῦ Γεωργίου Ἰακωβίδου, Ἑλλήνος ἐκ Λέσβου, πρὸ δεκαετίας μαθητοῦ τῆς ἐν Ἀθῆναις Σχολῆς τῶν τεχνῶν καὶ κατόπιν τῆς ἐν Μονάχῳ καλλιτεχνικῆς Ἀκαδημίας, νῦν δ' ἐνὸς τῶν μάλιστα διακεκριμένων ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ ζωγράφων. Οἱ ἐν τῇ βαυαρικῇ πρωτεύουσὶ ὁμογενεῖς καλλιτέχναι, ὧν τὰ ἔργα φιλοστόργως καὶ μετ' εὐνοήτου ὑπερφανείας θὰ προτιμῶνται πάντοτε ὑπὸ τῆς *Κλειῶς*, σκοπούσης πολλαχῶς ν' ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν ἀναγνώστων αὐτῆς, παρέσχον μέχρι τοῦδε τὰς ἐνθαρρυντικωτέρας ἐνδείξεις τῆς ἑλληνικῆς ἐν τῇ τέχνῃ ἰδιουφίας, ὅταν μάλιστα ὑπερόρου ἀναπτύξεως κοινὸν δεόντως ἐκτιμᾷ καὶ οὐδέποτε παραγνωρίζει τὴν ἀληθινὴν ἀξίαν. Καὶ ἀτενίζουσα πρὸς τὸ ζῶον ἐκεῖνο ζωγράφημα, εἰς ὅποιās ἀρὰ γε ἀναπολήσεις τῆς γλυκείας τῶν παιδικῶν ἡμῶν χρόνων ἡλικίας ἐβυθίσθη, ὅτε ἡ αἰμαβόρος ἐγγείρησι, τὸ τρύπημα τῶν αὐτιῶν, ἀνατεθειμένη εἰς τὴν ἀγέλαστον μάμμην, ἐξετελεῖτο τόσον ἐπιτηδείως καὶ ἅμα ἀπανθράπως, ὥς εἰ ἀνουςίος τις προπαιδεῖα εἰς τὰς μεταγενεστέρας ἰθδικὰς ἡμῶν, καὶ ὕλικός τῶν ἀνδρῶν, ἀποκαρτερήσεις, τὰς παντοειδεῖς δηλονότι πρὸς καλλωπισμὸν ἀνησυχίας καὶ φροντίδας καὶ τὰς ἀμετρήτους δυσίας [εἰς τὸν βωμὸν τοῦ παντοκράτορος Συρμού; Ἄλλ' ἂν Σὺ εἰς τοιαύτας ἀναμνήσεις ἐντρυφῇς, εὖρον καὶ ἐγὼ ἐκ τῶν τελευταίων τούτων λέξεών μου ἀφορμὴν νὰ διξῶ τὸ εὐαισθητότερον τῶν ζητημάτων, νὰ προοιμιασθῶ δηλονότι ὀλίγα τινὰ σήμερα περὶ τῶν Συρμῶν ἐκτιθεῖσα τὸν τρόπον, δι' οὗ θὰ ἐπιληφθῶ ἐν τῷ προσεχῇ φυλλαδίῳ τῆς ἐρμηνείας τῶν νῦν καὶ τότε παρατεθησομένων εἰκόνων. Ἀπέχω σήμερον τοῦ τολημοῦ τούτου ἐγγειρήματος, οὐχὶ μήπως φωραθῶ καινοτομοῦσα — ὡς ἴσως διίσχυρισθῶσιν τινες — ἐνῷ πρὸ μίθς καὶ πλέον δεκαετηρίδος ὁ Νέστωρ τῶν παρ' ἡμῖν δημοσιογράφων σεμνότατα διὰ τῶν

Μυρίων Ὅσων του χαριετισμῶν προσεξέλωσε καὶ τοὺς μάλλον ἀδυσωπήτους κριτάς, ἀλλ' ὡς μὴ γνωρίζουσα ἐτι ἂν ἦνε φρόνιμον ν' ἀρχίσω, προβλέπουσα ὅτι ἐνεκα ἀμελείτου τυπογραφικῆς ἀνάγκης θὰ Σε παρα-

